

Boom

SUPER VISIE INZICHT TELIJK

Jos Kuiper en Peter Zijssling

Supervisie inzichtelijk

Supervisie inzichtelijk

Jos Kuiper
Peter Zijsling

Boom

**inclusief
website!**

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via www.boomstudent.nl toegang tot de website met extra materiaal. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan deze eerste druk. Na activering van de code is de website twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende druk geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken.

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam
Omslagontwerp: Coco Bookmedia, Amersfoort
Beeld omslag: pixelklex

© Kuiper, Zijsling & Boom uitgevers Amsterdam, 2022

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprerecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN: 9789024438044

ISBN: 9789024438051 (e-book)

NUR: 133

www.boomstudent.nl

www.boomhogeronderwijs.nl

Voorwoord

Aan de docent

Als ervaren supervisors kwamen we tot de ontdekking dat veel supervisanten binnen de supervisiebijeenkomsten een consumptieve houding aannemen. Niet uit gebrek aan motivatie, maar op grond van aannames en vooronderstellingen: onbekend maakt onbemind.

De assumpties die zich in de studentomgeving vormen, zijn vaak reden tot een vergrote weerstand ten aanzien van supervisie. De voltijdstudent is meestal nog niet in staat waarde te hechten aan leercondities op en rond het dagelijks werk. Simpelweg omdat de werkomgeving nog niet aanwezig is of slechts in een verkennende fase. Voor de deeltijdstudent die wel een werkomgeving als referentiekader meeneemt, is het besef van ‘werk als leeromgeving’ nog niet tot stand gekomen.

Dat is de reden dat we in dit boek in eerste instantie een appél doen op het ontwikkelen van verantwoordelijkheid voor het eigen leren. Dit heeft meer invloed op succesvol leren dan het IQ. Het vertrekpunt in dit boek is het streven om mogelijkheden van het ‘eigen leren’ in supervisie te ondersteunen, om zodoende bij te dragen aan een omgeving die de fasen van ‘niet weten’, onzekerheid of spanning hanteerbaar maken.

Aan de student

Vanuit mijn ervaring als supervisor kan ik oprecht melden dat ik me wel eens onzeker, onveilig en gestrest heb gevoeld voor en tijdens een supervisieperiode. Veel later, als docent en supervisor, heb ik pas begrepen waarom ik die emoties had. Student zijn was voor mij een fulltime baan. Daar had ik meer dan genoeg aan. Daarnaast een werkomgeving in stand houden en een sociaal leven leiden was een hele kluit. Alsof dat al niet voldoende was, werd me ook nog een supervisietraject aangeboden. Nota bene een traject waarover ook nog eens de vreemdste verhalen de ronde deden. Dat idee joeg me angst aan, daar werd ik zenuwachtig van. Misschien was ik wel van het nerveuze type en sta jij heel anders in je leerproces. Maar voor iedereen geldt dat inzicht en overzicht goede begeleiders zijn bij het ondergaan van nieuwe ervaringen.

In dit boek zal ik daarom een poging doen inzichtelijk te maken wat precies het komende supervisietraject behelst. Ik zal de theorie, de methodiek en de praktijk voor je toelichten.

Dit boek geeft je inzicht en overzicht. Daardoor kun je vol vertrouwen de uitdaging van supervisie aangaan zonder dat je energie hoeft te stoppen in het bedenken van toekomstige hindernissen en mogelijke oplossingen, barrières die het je lastig maken om met een opgeruimd gemoed het supervisietraject te volgen. Naast kennis over het theoretische concept van supervisie wordt ook aandacht besteed aan de manier waarop vormgegeven kan worden aan een supervisietraject en aan de mogelijkheden om een persoonlijke praktische strategie te ontwikkelen.

Vooraf dit laatste onderdeel maakt dit boek speciaal. Je leert hoe je op praktisch niveau het best kunt handelen, tijdens de voorbereiding van supervisiebijeenkomsten en tijdens de ontmoetingen zelf. Dit boek is geslaagd als je na lezing opgelucht ademhaalt en de conclusie kunt trekken dat supervisie een prachtig instrument is om van jou een superprofessional te maken. Als je ontdekt dat je in feite een groot deel van dit proces al onder de knie hebt omdat je de kennis en kunde die je de voorgaande jaren van studie en ervaring hebt opgedaan kunt gebruiken om een tevredenstellend resultaat in supervisie te behalen.

Veel succes!

Dankwoord

Graag willen we de volgende meelezers in Nederland en België bedanken die feedback gaven op een eerdere versie van het manuscript: Margo te Roller (Windsheim Zwolle), Anita Pfauth (Hogeschool Leiden), Gerrit-Jan Schaaphok (NHL Stenden hogeschool) en Els Ulenaers (UCLL Hasselt).

Zij leverden een waardevolle bijdrage aan de totstandkoming van dit boek.

Jos Kuiper
Peter Zijssling

Docent, supervisant, supervisor

NB: Waar in dit boek over hij/hem wordt gesproken, kan vanzelfsprekend ook zij/haar gelezen worden. Omwille van de leesbaarheid is voor één vorm gekozen.

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	9
1 Op weg naar supervisie	15
1.1 Inleiding	15
1.2 Het moment van supervisie binnen de opleiding	16
1.3 Duur van een supervisietraject	18
1.4 Vormen van supervisie	19
1.5 Groepsdynamiek	21
1.6 Deelnemers	23
1.7 Het onderscheid tussen werkbegeleiding en supervisie	27
1.8 Samenvatting	29
1.9 Vragen en opdrachten	30
2 Contract en contact	33
2.1 Inleiding	33
2.2 Afspraken op opleidingsniveau	34
2.3 Afspraken op supervisieniveau	36
2.4 Afspraken op deelnemersniveau	38
2.5 Afspraken op verwachtingsniveau	40
2.6 Het klikmoment	41
2.7 Samenvatting	42
2.8 Vragen en opdrachten	43
3 De context van supervisie	45
3.1 Inleiding	45
3.2 Aandachtspunten	46
3.3 Kerntaken	46
3.4 Kwalificaties	50
3.5 Leerdoelen	51
3.6 Samenvatting	59
3.7 Vragen en opdrachten	60
4 Leermiddelen in supervisie	63
4.1 Inleiding	63
4.2 Communiceren	65
4.3 De andere deelnemers	69
4.4 Reflecteren	74
4.5 De bijeenkomst	79

4.6	De werkinbreng	86
4.7	Het reflectieverslag	93
4.8	Andere werkvormen	97
4.9	Samenvatting	100
4.10	Vragen en opdrachten	101
5	De taal in supervisie	103
5.1	Inleiding	103
5.2	Feedback	104
5.3	Open en gesloten vragen	108
5.4	Brainstormen	110
5.5	Smalltalk	113
5.6	Samenvatting	116
5.7	Vragen en opdrachten	118
6	De leerweg in supervisie	121
6.1	Inleiding	121
6.2	De kenweg	122
6.3	De keuzeweg	134
6.4	De handelingsweg	135
6.5	Samenvatting	137
6.6	Vragen en opdrachten	137
7	Fasen in supervisie	139
7.1	Inleiding	139
7.2	De beginfase	140
7.3	De middenfase	141
7.4	De eindfase	145
7.5	Samenvatting	147
7.6	Vragen en opdrachten	148
8	Commotie in supervisie	151
8.1	Inleiding	151
8.2	Het conflict	152
8.3	Samenvatting	156
8.4	Vragen en opdrachten	157
	Trefwoordenregister	159
	Bronnen	163
	Illustratieverantwoording	165
	Bijlage 1 De gedragsregels voor supervisie en privacy-reglement	167
	Over de auteurs	171

Inleiding

‘Supervisie is een methode op het gebied van opleiding en deskundigheidsbevordering, gericht op het leren zelfstandig en integratief te functioneren in de uitoefening van een dienstverlenend beroep, waarin het doelgericht hanteren van de relatie tussen werker en anderen een belangrijke rol speelt.’ (Siegers & Haan, 2002)

- *Ik wist heus wel dat supervisie eraan zat te komen, maar het leek nog zo ver weg. Nu zit de helft van mijn opleiding erop en ben ik aan de beurt om in supervisie te gaan.*
- *Ik ben nieuwsgierig naar wat er komen gaat, maar ik word er ook wel nerveus van als ik erover nadenk.*
- *Niemand heeft wat met mijn emoties te maken. Dat maak ik zelf wel uit. Trouwens, dat heeft toch helemaal niets te maken met mijn werk.*
- *Dat wil ik allemaal niet. Van mij blijven ze af!*

Zomaar een paar reacties die ik in de loop der tijd voorbij heb zien komen. Menig student vindt het blijkbaar best spannend om voor een behoorlijk lange periode in supervisie te gaan. En dat is niet voor niets. Aan het begin van een supervisietraject word je als student gevraagd om je persoon, beleving, kennis en kunde in te brengen, hierover een bespiegeling te geven, gevolgen zichtbaar te maken en alternatief handelen te ontwikkelen. Daarbij wordt tegelijk de verwachting uitgesproken dat je dit denkpatroon na afronding van het traject als een automatisme kunt behouden en toepassen in je beroepsomgeving.

Als je een baan hebt binnen het sociaal domein, bijvoorbeeld in pedagogiek, maatschappelijk werk of sociaal werk (hierna kort samengevat als het sociaal domein) of je volgt een opleiding binnen dit domein en je hebt een stageplaats, dan is het heel logisch dat er van je gevraagd wordt je daarin te ontwikkelen. Supervisie is daartoe een goede leerweg. Dit boek helpt je om overzicht en inzicht te krijgen, twee elementen die wezenlijk zijn om supervisie als leerweg te begrijpen en begripvol te hanteren.

Naast het verduidelijken van de route die je gaat nemen in supervisie besteedt dit boek ruim aandacht aan de eigen profilering binnen supervisie. Gedurende

het gehele supervisieproces kun je namelijk invloed uitoefenen op de uitkomst van de supervisiebijeenkomsten en daarmee op het gehele traject. Door op de juiste wijze de regie te nemen en niet af te wachten wat er precies van je verwacht wordt, maak je als het ware een dubbelslag. Zo'n actieve houding stimuleert ook je vaardigheid als supervisor. Het helpt je een supervisieproces succesvol te doorlopen en af te sluiten. Met dit boek wordt niet alleen de theorie, de methodiek en de manier van werken in supervisie zichtbaar, het reikt je ook mogelijkheden aan om actief de regisseur van je eigen supervisieproces te zijn.

De opbouw van dit boek

Dit boek bevat acht hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is een oriënterend hoofdstuk. Het geeft in kort bestek antwoord op de vragen over het wat, wanneer, hoe, met wie en waarom van supervisie. De hoofdstukken 2 tot en met 8 besteden telkens aandacht aan bepaalde facetten van supervisie, om je overzicht en inzicht te vergroten. Elk hoofdstuk reikt je mogelijkheden aan waarbinnen je de rol als regisseur van je eigen supervisieproces kunt invullen.

Hoofdstuk 1 Op weg naar supervisie

Dit hoofdstuk verkent het fenomeen supervisie. Het gaat in op het nut en de noodzaak van supervisie, besteedt aandacht aan de rol van de verschillende deelnemers en situeert het traject binnen het geheel van een opleiding.

Hoofdstuk 2 Contract en contact

Dit hoofdstuk gaat over het maken van afspraken. Het geeft je inzicht in de mogelijkheden om op verschillende niveaus als supervisor invloed uit te oefenen op het supervisieproces om zodoende je eigen rol te versterken.

Hoofdstuk 3 De context van supervisie

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de grenzen waarbinnen supervisie haar plaats krijgt. Dit raamwerk wordt vervolgens verkend. Deze verkenning vergroot je besef van een groter geheel op macro- en mesoniveau, geeft je de mogelijkheid jezelf te verbinden met supervisie en na te denken over het nut en de noodzaak ervan.

Hoofdstuk 4 Leermiddelen in supervisie

Dit hoofdstuk reikt je concreet mogelijkheden aan om je als regisseur van je eigen supervisieproces te ontwikkelen. Het maakt pragmatisch gebruik van de ruimte die binnen supervisie aanwezig is.

Hoofdstuk 5 De taal in supervisie

Dit hoofdstuk behandelt het instrument dat alle interventies draagt: de taal. Door je taal tot instrument te verheffen, kun je je eigen positie versterken en die van anderen ondersteunen.

Hoofdstuk 6 De leerweg in supervisie

In dit hoofdstuk komen de variaties in supervisie aan de orde op het stramien van kennen, kiezen en handelen. De opzet van supervisie is dat je leert van de ervaringen die je opdoet in je beroepspraktijk. Elke ervaring heeft veel versluierde potentie, die zich als het ware nog aan je moet ontvouwen. Er valt steeds wat te leren. De verborgen schatten van inzichten in wat je beleeft, wat er gebeurt en wat je doet als professional, zijn vaak nog verstrengeld. Het is ook nog niet duidelijk welke drijfveren, overtuigingen en gevoelens hierin een rol spelen. Als je dit ontrafelt en uitvindt op welke wijze dit jou aangeboden wordt in supervisie, helpt je dat om een proactieve houding te vinden.

Hoofdstuk 7 Fasen in supervisie

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de ontwikkelingsfasen binnen een supervisietraject. Zie deze fasen als een referentiekader waarbinnen je acteert. Ze helpen je zicht te krijgen op het proces van supervisie zoals jij dit in het hier en nu beleeft en geeft je inzicht in hoe en waarom de supervisor vragen aan jou stelt. Die kennis maakt het mogelijk om de rol van regisseur van je eigen traject beter in te kunnen vullen en medesupervisanten te ondersteunen.

Hoofdstuk 8 Commotie in supervisie

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan onenigheid binnen supervisie. Hoe goed je ook bent voorbereid, in het samenzijn met mensen kan het altijd gebeuren dat je het niet met elkaar eens bent. Ook in een supervisietraject is dat niet altijd te vermijden. In zo'n situatie moet je op gepaste wijze kunnen reageren, zodat je binnen de kracht van je eigen supervisieproces kunt blijven.

Alle hoofdstukken sluiten steeds af met vragen en opdrachten. Dat doet misschien een beetje schools aan, maar bedenk: ze zijn slechts een hulpmiddel als je zoekt naar inzicht en overzicht. De vragen en opdrachten doen een beroep op je reproductieve vaardigheid (ervaren en verklaren), productieve vaardigheid (methodisch doen en denken) en integratieve vaardigheid (handelen vanuit een complexe context) (Kuiper, 2020).

De website bij dit boek

Bij dit boek hoort ook een website die te bereiken is via www.boomstudent.nl. In het boek wordt regelmatig verwezen naar verwerkings- en verdiepingsoefeningen, video's en tests die te vinden zijn op deze ondersteunende website. Je vindt dan dit icoontje in de marge. De inhoud van deze website kan zowel door

supervisanten als door supervisors gebruikt worden. De website is een bron van inspiratie om een supervisiebijeenkomst individueel voor te bereiden of samen inhoud te geven. Binnen deze digitale omgeving vind je legio handreikingen die niet alleen geschikt zijn om invulling te geven aan een bijeenkomst, maar die ook helpend en ondersteunend zijn in je supervisorische ontwikkeling. Het materiaal is niet alleen op basis van theoretische bevindingen opgenomen: alle onderdelen zijn binnen de omgeving van een supervisiebijeenkomst ook getoetst op hun praktische bijdrage.

Doelgroep

Dit boek is speciaal geschreven voor jou, student binnen het sociaal domein. Je kunt dit boek met bijbehorende digitale omgeving lezen om je voorafgaand aan een supervisietraject te oriënteren. Maar je kunt het ook gebruiken als ondersteuning gedurende je supervisietraject. Het boek en de digitale omgeving geven je de mogelijkheid om samen met je supervisor een supervisiebijeenkomst vorm en inhoud te geven.

Het boek is ook geschikt voor andere opleidingen en trainingen voor heren bijscholing, (her)registratie Stichting Kwaliteitsregistratie (SKR) en voor structurele interne opleidingen binnen organisaties waar functies en/of taken worden uitgeoefend met een mensgericht karakter, die supervisie in hun ontwikkelingstraject opnemen. Het boek is ook nuttig voor opleidingen Pedagogiek, Pabo, hbo-V en opleidingen voor beroepen binnen gemeentelijke organisaties of commerciële instellingen in het kader van zorg en welzijn.

ANTIEK

VINTAGE
CHANEL
HERMÈS
LOUIS
VUITTON

CHOCOLATE

WE ARE
LABELS

H.K. Day

MY
CH
S
UV

Op weg naar supervisie

1

1.1 Inleiding

Ik zal je maar meteen uit de droom helpen: supervisie is binnen de opleiding verplicht. Er is geen ontkomen aan. Supervisie is onlosmakelijk gekoppeld aan je opleiding en vertegenwoordigt een behoorlijk aantal studiepunten. Maar gelukkig heb ik ook een geruststellende boodschap: supervisie is meer dan de moeite waard. Studenten die hun supervisietraject inmiddels met succes hebben afgerond, kunnen dat beamen. Toch leven over een supervisietraject vaak vooroordelen. Zo zouden het behoorlijk emotionele bijeenkomsten zijn. Natuurlijk kan een supervisiebijeenkomst wel eens heel persoonlijk worden. Maar dat is dan vooral doordat de student de omgeving van de supervisie als een veilige omgeving ervaart waarin hij een heftige persoonlijke ervaring kan delen.

Laat er geen misverstanden over bestaan: supervisie is geen therapie en is zeker niet bedoeld om in de diepste zielenroerselen van de student door te dringen.

In supervisie bespreek je de ervaringen die je opdoet binnen je werkomgeving.

- Wat je daarbij hebt ervaren.
- Of je op grond van die ervaring iets hebt geleerd.
- Of je op grond van die ervaring alternatieve keuzes kunt maken.

In therapie bespreek je wat je persoonlijk dwarszit om als mens te kunnen functioneren zonder je daarbij onprettig te voelen.

Binnen de omgeving van supervisie is het regel dat geen enkel supervisietraject gebruikt mag worden als therapie. Supervisie stopt waar therapie begint.

Figuur 1.1 Supervisie versus therapie

Supervisie is dus gewoon een vak, evenals methodisch handelen, groepsdynamica, communicatie of enig ander vak van de voorgaande semesters. Je doorloopt het en sluit het af met een beoordeling. Maar er zijn een paar verschillen die supervisie anders maken:

- Supervisie wordt niet klassikaal gegeven, maar individueel of in groepjes van meestal drie (of meer) personen. Supervisie in groepjes is tijdens een opleiding sociaal werk de meest gangbare vorm.
- Je hoeft niet uit boeken te studeren. Soms wordt je wel gevraagd om ter voorbereiding een boek te lezen.
- Supervisie is een manier van leren die je persoonlijke ervaringen binnen je werkveld als uitgangspunt neemt. Om die reden kun je dus alleen een supervisie volgen als je werk hebt.
- Supervisie gebruikt de supervisiebijeenkomsten ook als leermoment.
- Binnen een normale les heet degene die lesgeeft een docent. Binnen de supervisie is dat een supervisor. Dat kan overigens een docent zijn die je kent met een aanvullende opleiding voor supervisie.
- De studenten die bij jou in het groepje zitten, heten supervisanten.
- Je medesupervisanten hoeven niet per se klasgenoten te zijn.

1.2 Het moment van supervisie binnen de opleiding

De supervisie gebruikt de ervaringen die je opdoet in je werkomgeving als leermateriaal.

Stel, je volgt een opleiding sociaal werk. De opleiding heeft als voorwaarde dat je ook werkzaam bent in een omgeving voor sociaal werk. Het maakt niet uit of dit een permanente functie is, een tijdelijke baan voor de periode die de opleiding wenst of een stageplaats.

De supervisieperiode wordt meestal ongeveer halverwege de opleiding gepland, precies op het moment dat je ook een lange stageperiode tegemoet ziet. Werken, visie en missie van instellingen eigen maken, kennismaken met cliënten en collega's, terugkomdagen, studeren, verslagen schrijven, gesprekken met stagebegeleiders en docenten en dan ook nog supervisiebijeenkomsten agenderen, werkinbrengen aanleveren, reflectieverslagen, evaluaties ... het lijkt allemaal een beetje veel van het goede. Maar de supervisie komt precies op het goede moment.

Het eerste deel van de opleiding heb je enorm hard gestudeerd: psychologie, doelgroepverkenning, sociologie, Nederlands, communicatie, gespreksvoering, methodisch handelen, allemaal voorbeelden van vakken die voorbij kunnen komen. Allemaal met de bedoeling om jouw rugzak te vullen met vaardigheden en theoretische kennis. De opleiding beoogt hiermee je manier van denken te vormen door je instrumenten aan te reiken die je daarbij kunt gebruiken. Het uiteindelijke doel is dat jij jouw theoretische kennis, jouw methodische handelen en denken in overeenstemming kunt brengen met jouw persoonlijkheid, jouw persoonlijk gedrag en de waarden en normen van de huidige tijd.

De opleiding realiseert zich natuurlijk ook dat boekenkennis niet alles is. Het zal nooit zo zijn dat iedereen die hetzelfde boek leest, dezelfde soort hulpverlener wordt. Om die reden vraagt de opleiding, voor deze complexe context, om een werksetting die als oefenomgeving kan worden gebruikt. Supervisie wordt dan gebruikt als verbindende schakel tussen de theoretische periode en de werkzame, professionele periode. Het helpt je om je denken, voelen, willen en handelen bij elkaar te brengen. Om alles wat daartussen zit – wat, waarover en hoe je denkt, wat je beleeft, wat je weet, wat je vindt, wat je wilt, wat je ervaart, hoe jij je opgedane vaardigheden kunt inzetten – samen te brengen in één hand zodat je in de praktijk een geweldige vuist kunt maken. De opleiding geeft je daarmee de mogelijkheid om, zoals het model in figuur 1.2 laat zien, te integreren op het eerste niveau: de persoon, en op het tweede niveau het beroep.

Je kunt denken wat je wilt over supervisie, maar het is in ieder geval een tijd waarin jij en jij alleen centraal staat. Jouw mening is wat jij vindt, wat je voelt is jouw beleving en wat je denkt is jouw gedachtegoed.

Supervisie is een leertraject onder leiding van een supervisor waarbij (aankomende) professionals, individueel of in kleine groepjes, methodisch ingaan op de persoonlijke leervragen die ze hebben ten aanzien van hun werk of stage. Het is een vorm van reflecteren op de eigen werkstijl en het eigen handelen. Voor studenten die een opleiding volgen waarbij het werken met mensen centraal staat, vormt supervisie vaak een verplicht onderdeel van hun studie.

Supervisie inzichtelijk helpt studenten om supervisie als leertraject te begrijpen. In het boek worden de theorie, methodiek en de manier van werken helder uitgelegd. Daarnaast wordt ingegaan op het belang en de mogelijkheden om de regie te nemen over het eigen supervisietraject. Het boek helpt studenten goed voorbereid en zonder vooroordelen te starten aan supervisie en een praktische strategie te ontwikkelen voor hun persoonlijke leerproces.

In deze uitgave wordt onder andere antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Wat is het verschil tussen supervisie, intervisie en therapie?
- Hoe schrijf ik een werkinbreng?
- Wat voor soort vragen kan ik van de supervisor verwachten?
- Hoe maak ik een goed reflectieverslag?
- Hoe bereid ik een tussenevaluatie voor?

Bij het boek hoort een website met het online boek, opdrachten, tests en verdiepend materiaal. Voor docenten zijn werkvormen te vinden om te gebruiken tijdens de lessen.

Supervisie inzichtelijk is geschikt voor alle studies die opleiden tot een mensgericht beroep.

Jos Kuiper was methodiekdocent en supervisor binnen de opleidingen SPH, Maatschappelijk werk en Pedagogiek aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle.

Peter Zijsling is als methodiekdocent verbonden aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle. Daarnaast heeft hij een supervisie- en coachingsbureau Weerstandvastig.

www.boomstudent.nl
www.boomhogeronderwijs.nl